

УДК 657 : 336.717

РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Лілія Анатоліївна ЗАВОДОВСЬКА

здобувач кафедри фінансів і кредиту Житомирського державного технологічного університету
E-mail: tizzaly@ukr.net

Анотація. В статті наведено характеристики банківського інжинірингу, визначено основні етапи його здійснення. На основі аналізу витрат, які виникають на кожному з наведених етапів, показано порядок формування собівартості інноваційного банківського продукту.

Аннотация. В статье охарактеризовано банковский инжиниринг, определены основные этапы его осуществления. На основе анализа затрат, возникающих на каждом из приведенных этапов, показан порядок формирования себестоимости инновационного банковского продукта.

Ключові слова: інноваційний банківський продукт, банківський інжиніринг, банківська інновація, облік.

Ключевые слова: инновационный банковский продукт, банковский инжиниринг, банковская инновация, учет.

Постановка проблеми. Відповідно до динамічно мінливих умов діяльності будь-який банк повинен змінюватися сам, ініціюючи інноваційні процеси. Про важливість здійснення інноваційної діяльності банківськими установами зазначає і Незалежна асоціація банків України, одним з провідних напрямків роботи якої є «...сприяння популяризації та поширенню кращого банківського досвіду, налагодженню обміну думками та практичними порадами щодо впровадження різних проектів, обговорення труднощів, що виникають в процесі запровадження інновацій та способів їх усунення» [1].

Ефективне здійснення інновацій значною мірою залежить від інформаційного забезпечення на кожному з етапів банківського інжинірингу. В той же час найбільш повне розкриття механізму створення інноваційного банківського продукту дозволяє обґрунтувати процес накопичення витрат на його створення, формування фактичної собівартості.

Мета статті полягає у визначенні технології розробки та впровадження банківських інновацій з позиції бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування інноваційного продукту досліджувалися в працях вітчизняних та зарубіжних науковців: С. Б. Єгоричевої, О. В. Іванової, О. В. Кантаєвої, Я. Д. Крупки, Н. І. Лапіна, Й. Шумпетера та інших. Проте автори зосеред-

жували свою увагу питанням визначення основних етапів створення об'єкту дослідження без обґрунтування впливу на бухгалтерський облік.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Розробка та вдосконалення банківських продуктів є домінуючим напрямом інноваційної діяльності банків, що отримав назву банківського інжинірингу. Незважаючи на значну кількість формулювань даного поняття, в сучасній економічній літературі не можна знайти єдиного підходу до його трактування. Одне з найбільш повних та досить складних визначень наводить О. І. Іванова, яка під даним процесом розуміє процес виробництва банківських інновацій, адаптації існуючих для перерозподілу фінансових ризиків, ризиків ліквідності, доходності та інформації у відповідності з власними інтересами, потребами контрагентів в умовах макро- та мікрооточення, що змінюється; процес проектування, розробки та реалізації конкурентоздатних банківських інновацій з метою вирішення проблем банківської практики, який включає в себе створення, реалізацію, просування та дифузії інновацій [7, с. 4-5].

У визначенні поняття «банківський інжиніринг» частково погоджуємося з С.Б. Єгоричевою, яка вказує, що банківським інжинірингом називається процес створення кредитними інститутами інноваційних продуктів, що відповідають потребам клієнтів та власним інтересам банків,

який викликається змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищах їх функціонування [4, с. 69]. Вважаємо за необхідне доповнити дане визначення шляхом деталізації операцій самого процесу та трактувати його першу частину, як «процес розробки та впровадження банківських

інноваційних продуктів...».

Банківський інжиніринг має свої особливості, які визначають не тільки нюанси його проходження, але й облікового відображення складових даного процесу (рис. 1).

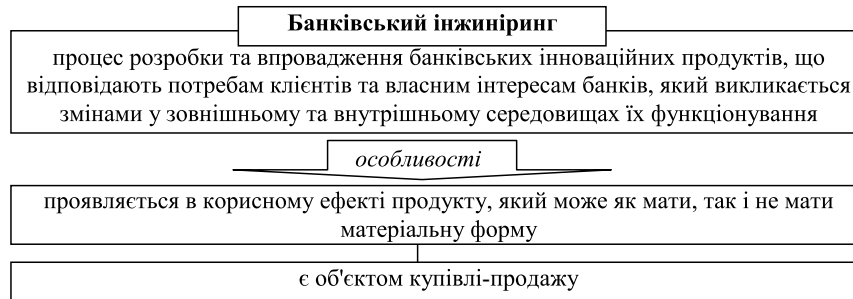

Рис. 1. Особливості процесу розробки та впровадження інноваційних банківських продуктів

Таким чином, банківський інжиніринг, проявляючись не в речовій формі розробленого продукту, а в його корисному ефекті, який може бути представлений як нематеріальним (витрати на навчання персоналу, отримання консультацій), так і матеріальним носієм (документація, проекти, плани), ускладнює процес оцінки складових даного процесу. Крім того, банківський інжиніринг сам може виступати об'єктом купівлі-продажу, що, в свою чергу, вимагає належного оформлення його матеріалізованої форми (у вигляді майна, майнових прав) та відповідно понесення додаткових витрат на це. Вищенаведені особливості слід враховувати при здійсненні організації та введенні бухгалтерського обліку даного процесу та його контролю.

Враховуючи цілі створення та межі розповсюдження інноваційного банківського продукту, вважаємо за необхідне розрізнити внутрішній та зовнішній банківський інжиніринг. Так, для першого характерне створення інновацій в межах одного банку, удосконаленні існуючих продуктів. Зовнішній банківський інжиніринг передбачає формування банківського продукту з метою реалізації на ринку, що, в свою чергу, може вимагати залучення інших учасників та понесення відповідно додаткових витрат.

Незалежно від того, яку саме ціль ставить перед собою керівництво банку та який вид банківського інжинірингу був обраний, його ефективна організація «...можлива тільки за умови оптимальної організації інноваційного процесу, який повинен бути у необхідній мірі формалізованим, видимим та документованим (зокрема, у картах,

схемах, регламентах) і у цьому вигляді доведеним до працівників банку» [5, с. 110]. Враховуючи це, визначимо послідовність здійснення банківського інжинірингу.

Розглядаючи процес розробки та впровадження інноваційних банківських продуктів, автори виділяють чотири його етапи: 1) збір та обробка інформації про стан ринку, аналіз даних про потенційні потреби в нових банківських продуктах; 2) розробка інноваційної стратегії кредитної установи, концепції нового продукту та технології його впровадження на ринок банківських послуг (підготовка документів, розробка технології банківських операцій, навчання співробітників, визначення способів впровадження продукту (послуг) в ринкову сферу, випробування якості продукту серед клієнтів); 3) організація просування інноваційного продукту (послуги), його продаж клієнтам; 4) оцінка результатів реалізації інноваційних продуктів (послуг) та аналіз обраної інноваційної стратегії [6; 8; 9]. Логічну послідовність дій на представлених етапах розробки нового продукту вказує Л. П. Семенюк: вивчення потреб клієнтів, пошук ідей, відбір ідей, розробка продукту за задумом, розробка стратегії маркетингу, аналіз операційних та збутових можливостей, розробка продукту, створення дослідного зразка, дослідження та впровадження продукту на ринок [10].

Процес здійснення банківського інжинірингу більш деталізований в дослідженнях С. Б. Єгорицевої [4, с. 71-73] (автором виділено шість етапів: 1) виникнення ідеї або систематизація ідей; 2) добір та формулювання ідеї інноваційного продукту

на основі аналізу можливостей; 3) розробка бізнес-процесу реалізації інноваційного продукту; 4) технічна підготовка та розробка програмного забезпечення; 5) підготовка працівників банку; 6) підготовка та реалізація маркетингового забезпечення) та М. Досмухамбетова [3] (дослідник охарактеризував 11 етапів: 1) визначенні цільових установок; 2) аналіз специфічних потреб контрагентів; 3) оцінка ризиків за видами, рівнями; 4) вибір одного чи декількох альтернативних банківських продуктів; 5) аналіз відповідності інноваційного банківського продукту процедур та методам внутрішнього контролю ризиків в банку; 6) оцінка співвідношення ризику, доходності, ліквідності та альтернативних витрат при виборі необхідного банківського інструментарію; 7) розробка сценарію аналізу впровадження

інноваційного банківського продукту; 8) остаточний вибір банківського продукту; 9) виконання організаційних заходів всередині банку щодо створення інноваційного банківського продукту; 10) продаж банківського продукту; 11) супровід банківського продукту).

Не зважаючи на ґрунтовне розкриття даного процесу науковцями, вважаємо, що наведені схеми не розкривають в усіх можливих варіантах послідовність саме створення інноваційного банківського продукту та не враховують витрат, які виникають на кожному з визначених етапів. На основі розглянутих механізмів розробки та впровадження інноваційних продуктів, нами визначено послідовність формування витрат та формування собівартості інноваційного банківського продукту (рис. 2).

Рис. 2. Формування витрат та собівартості інноваційного банківського продукту за етапами його створення

На першому етапі відбувається збір та обробка інформації, формування цілі для нового продукту, вибір стратегії, здійснюється генерування ідеї, перегляд та відбір ідей; результатом даного етапу є формулювання основної ідеї.

Другий етап банківського інжинірингу є найбільш трудомістким та вимагає залучення найбільшої суми фінансових ресурсів. Він включає такий перелік робіт, як розробка бізнес-процесу реалізації інноваційного банківського продукту, розробка і тестування продукту, розробка внутрішніх нормативних інструкції та положень, методик облікового відображення, навчання персоналу.

Третій етап, який нами визначений, полягає в підготовці відповідних документів для забезпечення правової охорони інноваційного банківського продукту. Для захисту прав інтелектуальної власності банки можуть використовувати такі варіанти, як патент, ноу-хау та авторські права. Враховуючи специфіку здійснення інноваційної діяльності банками та реалії чинного законодавства, даний етап не завжди виконується. На сучасному етапі це обумовлено тим, як стверджують Ж. В. Гарбар та Д. Є. Плахотнюк, що «...більша частина інноваційних розробок комерційних банків стає комерційною таємницею стосовно ноу-хау...» або ж «...зважаючи на прозорість банківського ринку та активне ре-

кламування самими банками нових продуктів та технологій, інноваційні ідеї дуже швидко стають надбанням конкурентів» [2].

Етап впровадження, який передбачає масову пропозицію інновацій, передбачає попередній лімітований їх тираж, тестування маркетингу.

На останньому етапі банківського інжинірингу здійснюється аналіз та оцінка ефективності розробки та впровадження відповідного інноваційного банківського продукту. Саме на цьому етапі визначається доцільність подальшого використання розробленого продукту і фактично за умови позитивного рішення він втрачає статус інноваційного.

Відповідно до розробленої схеми на кожному з перерахованих етапів банківського інжинірингу, крім останнього та часткового передостаннього, банк несе витрати, що формують собівартість інноваційного банківського продукту. На етапі впровадження, коли по суті продукт вже реалізується, банк активно вдається до маркетингових заходів, основним з яких є проведення рекламних акцій. Ці витрати визнаються вже як витрати періоду. Крім того, на етапі оцінки результатів фактична собівартість даного продукту вже є сформованою, тому витрати, здійснені в даному часовому інтервалі, вже слід включати до складу витрат звітного періоду та враховувати їх при визначенні фінансового результату (рис. 3).

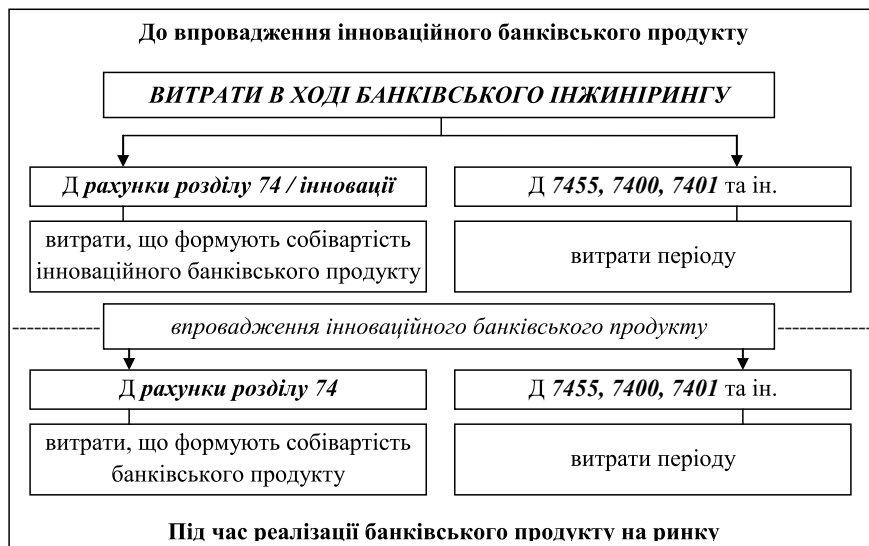

Рис. 3. Облікове відображення формування витрат в ході банківського інжинірингу

Висновки. Банківський інжиніринг, будучи відносно новим напрямом наукових досліджень, є недостатньо теоретично обґрунтованим. В ході проведеного дослідження доведено доцільність використання поняття банківського інжинірин-

гу як процесу розробки та впровадження банківських інноваційних продуктів, що відповідають потребам клієнтів та власним інтересам банків, який викликається змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищах їх функціонування.

Визначено основні етапи банківського інжинірингу, розкрито перелік витрат, які виникають на кожному з них. Розкрито порядок формуван-

ня собівартості інноваційного банківського продукту та особливості облікового відображення витрат в ході банківського інжинірингу.

Список використаних джерел

1. Банківські інновації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nabu.com.ua/ukr/analytics/bankivska-sistema-ukrayini/bankivski-inovatsiyi/>.
2. Гарбар Ж. В. Особливості інноваційної діяльності у банківській сфері [Електронний ресурс] / Ж. В. Гарбар, Д. Є. Плахотнюк. — Режим доступу : <http://intkonf.org/ken-garbar-zhv-plahotnyuk-de-osoblivosti-innovatsiynoyi-diyalnosti-u-bankivskiy-sferi/>.
3. Досмухамбетов М. Банковский инжиниринг [Электронный ресурс] / Мендыгали Досмухамбетов. — Режим доступа : <http://oldconf.peasmo.org.ua/node/1007>.
4. Єгоричева С. Б. Банківські інновації. Навч. посіб. / С. Б. Єгоричева. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 208 с.
5. Єгоричева С. Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти [Текст]: монографія / С. Б. Єгоричева; ВНЗ у кооперації «Полтавський університет економіки і торгівлі». — Полтава : ТОВ «АСМІ», 2010. — 348 с.
6. Иванова О. В. Банковские инновации и направления их развития в РФ: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. эконом. наук: 08.00.10 — финансы, денежное обращение и кредит / Ольга Владимировна Иванова. — Краснодар, 2011. — 24 с.
7. Иванова О. В. Банковский инжиниринг как процесс создания банковских инноваций / О. В. Иванова // ФЭС: ФИНАНСЫ. ЭКОНОМИКА. СТРАТЕГИЯ. — 2011. — № 01. — С. 20–24.
8. Побежимова Е. С. Теоретические основы банковских инноваций / Е. С. Побежимова // Труды XII Международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых «Актуальные проблемы гуманитарных наук» (Томск, 03-06 апреля 2013 г.) / Национальный исследовательский Томский политехнический университет. — Томск, 2013. — С. 511–514.
9. Семагин И. А. Теоретические основы банковских инноваций / И. А. Семагин // Экономические науки. — 2010. — № 10 (71). — С. 254–258.
10. Семенюк Л. П. Розробка нових банківських продуктів як пріоритетний напрямок розвитку банківських інновацій [Текст] / Л. П. Семенюк // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». — Суми, 2003. — Т. 8. — С. 341–346.